

Szlovéniában jártunk (1998)

Tavaly nyáron – Szlovákiából jövet – már a buszban a társaság megszavazta, hogy következő tanulmányutunk cél országa Szlovénia legyen. Hiszen sokat hallottunk már róla, de nem ismerjük igazán, legfeljebb egypáran, akik az Adriai tenger partján nyaraltak már. Pedig Szlovénia az az ország, ahol három európai világ: a mediterrán, az alpesi és a pannon síkság található. Mindhárom világ földrajzi és kulturális sajátosságait kínálja. Érdekeltek bennünket az itteni magyarlakta települések is.

Rédics-Hosszúfalunál érkeztünk Alsólendvára, ma **Lendava**, amely település első látásra szokványos vidéki kisvárosnak tűnt. Amikor idegenvezetőnkől Papp Józseftől megtudtuk, hogy csak 4 ezer körüli lakosa van, akkor csodálkoztunk rá, hogy ekkora kis település és már város. Rendezett tiszta városka, széles utcáival, árnyas tereivel, nagy áruházával, bankjával és gazdag történelmi múltjával.

A könyvtárban a szombathelyi főiskolán végzett Farkas Brigitta és munkatársai fogadtak bennünket bensőséges szeretettel. A könyvtár a település igényeinek megfelel és gyűjti a magyar nyelvű szép- és szakirodalmat is, valamint válogatva rendel egyes magyar periodikákat. Az újságok rendelésénél inkább a népszerűsége törekszenek, mint a művészi és tudományos színvonalra. A magyar és a szlovén irodalom egységes betű-, illetve szakrendet képez, nincs kiemelés. Ami meglepő volt számunkra ebben a kis könyvtárban a vonalkódos kölcsönzés. (Nálunk sajnos még általános a kölcsönző kártyák aláíratása az olvasókkal.)

A helyi nemzetiségi közösség képviselőjében eljött a fogadásunkra Csuka Judit helybeli fiatal költő-tanár, akinek eddig már négy verseskötete látott napvilágot. Ott volt Bencze Lajos költő, a Lendvai Népújság főszerkesztője. Tőlük tudtuk meg többek között, hogy Lendván a népességnek már csak 27 %-a magyar, s a 2 milliós Szlovéniában összesen 9 ezer magyar él, elsősorban Lendva és Muraszombat környékén. A magyar nyelvű néplap hetente jelenik meg.

Idegenvezetőnk az egész tanulmányút alatt **Papp József** volt, a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár munkatársa. Felkészültsége, fáradhatatlan lelkesedése, hogy nekünk minden érdemlegest megmutasson, nem ismert határt. Nem tudtunk tőle olyant kérdezni a négy nap alatt, amire ne adott volna alapos, megbízható választ, legyen az műemlék vagy Szlovénia társadalmi, gazdasági helyzete. Az ő vezetésével szökdeltünk aztán „kakasos” léptekkel a kissé meredek lendvai vár kaptatóján. Megcsodáltuk a szépen helyreállított vár régészeti leleteit, állandó néprajzi kiállítását, a magyaros hímzéseket. Nem hagytuk ki a pompás kilátást nyújtó Lendva hegyet sem, ahonnan belátni az egész környéket, a gondozott szőlőskerteket, távolban a még ma is meredező „lármafával”. Kár, hogy a régi temető ódon kápolnájába nem tudtunk bemenni a vártulajdonos Hadik Mihály sírjához. De a temető több száz éves sírköveivel, századelőt idéző öntöttvas korpuszaival felemelő látványt nyújtott.

Lendvát elhagyva a Petesházi-termálfürdő szép parkja és modern szállodája a Hotel Lipa hívogatja a gyógyulni vágyókat. A rossznyelvek szerint nem közalkalmazotti – könyvtárosi – fizetésből élők. Nem is időztünk itt sokáig.

Ezután a Murántúl központjába, a közel 14 ezer lakosú Murska Sobotába – **Muraszombatba** – érkeztünk, amely kisváros már a XIV. században városi rangot élvezett. Várának elődje már 1255-ben állt, s helyére épült évszázadok során bővülve a mai vár, amely köré a mai település

kiépült. A vár tökéletes állapotban áll még ma is. Magyar vonatkozása, hogy több mint háromszáz évig a Szapáry család birtokában volt. Ma múzeum. Gyűjteménye azt a sajtóságot mutatja be, amelyet a Murántúl a történelem során megjárt. Második világháborús fotó- és dokumentum anyaga érdekes színfoltja a kiállításnak. A várban könyvtár és színház is működik és általában társadalmi események színtere.

Felkerestük a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtárt, amely központja a környező kis könyvtáraknak. Itt történik a számítógépes feldolgozás a tagkönyvtárak részére. Itt is már számítógépes állomány-nyilvántartás és kölcsönzés folyik. Az állomány elhelyezése a kölcsönző térben hasonló a lendvaihoz.

E nap délutánján volt időnk a szlovén pénzzel – Tollár – és az árakkal ismerkedni. A mi árainkhoz viszonyítva minden nagyon drágának tűnt. Vásárlási kedvünket hamar lehűtötte a 140 tolláros tölcséres fagylalt.

Ezen a napon még két műemlék templomot néztünk meg. A XIII. századi mártónhelyi katolikus templomot, csodálatos eredeti freskóival, valamint a bogojinai templomot. Ez utóbbi 1925-ben épült, de egy középkori templom falainak maradványaira. Építője Jože Plečnik neves szlovén építész (1872-1957), aki „a bécsi és prágai példák másaként az északi elemeknek és a mediterránnak új szintézisét hozta létre a szlovén építészetben”. A templom kupolái, belső terei görögkeleti hatásúak. Különösen érdekesek vaskos gránitoszlopai, a mennyezetet borító kis és nagy cseréptányérok a mestergerendák között, az oltárt díszítő cserép amforák, a népművészet megjelenése a templom berendezésében.

Az első este a muraszombati diákszállóban volt a szállásunk szép kétágyas szobákban.

A második nap reggelén irány **Maribor**, Szlovénia második legnagyobb (108 ezer lakosú) városa. A „drávamenti Velence” már 1254-ben önálló várossá fejlődött, amelyben virágzott a kézműipar és a kereskedelem. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején Stájerországhoz tartozott, Marchburg néven. Ennek hatása érződik barokkos épületein is. Persze csak egy-két nevezetességre futotta a rövid városnéző sétából. Legcsodálatosabb volt a Fötér a szépen felújított, barokk stílusban gazdagon díszített, 1743-ból származó, a pestis járvány emlékére állított Mária emlékoszloppal. Ezt hat szobor veszi körül, szinte oltárként emelkedik a tér közepén. Mögötte Aloysius barokk temploma és a valamikori városháza, ma művészeti galéria. Elsétáltunk a Dráva parton ahhoz a házhoz, amelynek falát 400 éves szőlőtöke még ma is termő indái futották be, s évente több mint 60 liter bort ad. Ez Szlovénia és Európa legidősebb szőlőtökéje.

Mariborban több egyetem is működik, valamint a város közepén új épületben az Egyetemi Könyvtár. Ezt alkalmunk volt megtekinteni. Valamennyi munkát számítógép segítségével végeznek. (Állomány-nyilvántartást, kölcsönzést, irodalomkutatást stb.) Nemcsak a könyvtárosok, de az olvasók is használják a számítógépeket a könyvtár különböző részlegeiben, valamint az egyszemélyes kutatószobákban. A könyvtárt minden egyetemista ingyen használhatja, csak a plusz szolgáltatásokért kell fizetni.

Délben finom és bőséges ebédet ettünk a Stajerec vendéglőben rengeteg és sokféle salátával, ami itt minden étkezés szerves tartozéka. E téren is volna mit tanulni déli szomszédunktól.

Ljubljana felé menet útba ejtettük **Ptujt**, az egyik legrégebbi szlovén várost, amely városi jogait 977-ben kapta. Ma múzeumairól és IX. századból való csodálatos váráról híres, amely

szintén múzeum. Rövid várlátogatás és városnézés után irány **Celje**. Ez a több, mint 40 ezer lakosú város már a római korban Kis Trója néven vonult be a történelembe. A XIV. és XV. században a Cillei grófok és hercegek szereztek neki kiváltságokat. Legszebb műemlékei e korból származnak. Az Öreg grófságban – Cillei házban – berendezett múzeum a legszebb reneszánsz épület Celjében, mennyezeti festményei a szlovéniai reneszánsz festészet remekművei. Kár, hogy csak ízelítőt kaptunk itt is. De sietnünk kellett, hogy estére **Ljubljána**ba érjünk szállásunkra, a Bezsigrádi diákokotthonba.

Noha egész nap talpon, illetve buszon voltunk, ez nem akadályozott bennünket abban, hogy idegenvezetőnk indítványára éjszakai városnézésre induljunk. Csodálatos volt a panoráma a város fölött emelkedő fellegvárból a kivilágított, közel 300 ezer lakosú szlovén fővárosra. A vár maga 850 éves – valaha királyi vár – s a XVI. században nyerte el mai formáját. Jelenleg teljesen felújított állapotban kulturális centrum. Többek között itt kötnek házasságot a fiatal párok is. Látogatásunk alatt éppen szabadtéri koncert volt a várudvaron. Lent a városban nyitva voltak az éjszakai szórakozóhelyek, de az itteni fiatalok nagyon szolidan, csendesen szórakoznak. Nem üvöltött a zene, nem láttunk se kopaszokat, se hosszú hajúakat, se részeg randalírozókat, se hajléktalanokat, se koldusokat. Sőt! Festékszóróval elégtelenített falakat sem!

Másnap, szombaton kora reggel pokoli kánikulában a tengerpart felé vettük utunkat, az Alpok nyúlványain át. A széles autópályán és alagutakon araszolt a kocsisor, mivel ebben a hőségben mindenki az Adriai tenger hullámaiban keresett enyhülést. Két órás utunk így több mint négy órára sikeredett. Volt időnk megcsodálni a tiszta útszéleket, erdőket, hegyoldalakat. Sehol szemét, hulladék nyoma, sehol derékig érő parlagfű.

Szlovéniának csak mintegy 40 km-es tengerpartja van a Trieszti öbölben. Ennek mentén fekszik Koper, Izola, Pirán és Portorezs. Ezek jellegzetes mediterrán városok, bennük együtt élnek szlovének és olaszok. A késés miatt csak **Piránban** szálltunk ki városnézésre. Sétáltunk keskeny, kanyargós utcácskáin, megnéztük főterét, városházát, templomait, kilátótornyát, csodálhattuk az üdülőváros pezsgő turista forgalmát.

Az **Ankaranban** elköltött bőséges ebéd után végre mi is megmerítkezhattünk az Adria hűsítő, sós hullámaiban. Estig itt strandoltunk.

Vasárnap délelőtt **Ljubljana** óvárosát, ezt a várdomb és a Ljubljanica folyó közé szorított városrészt tekintettük meg. Így napfényben még szebb volt, mint éjszaka, reneszánsz, barokk és szecessziós homlokzataival, díszített kapufőivel és boltíves átriumaival. Templomaival és palotáival a barokk egyik legszebb képviselője Közép-Európában. A hajdani antik Emona, a XII. századi Leybach építészeti maradványai még ma is fellelhetők. Legjobban a sokak által csodált legyező alakú Hármashíd tetszett, amelyet az 1930-as években tervezett szintén Jože Plečnik építész úgy, hogy megőrizte az eredeti kőhidat és a gyalogosok számára épített még hozzá kettőt. A szomszédos Sárkány hidat a városcímerben is szereplő sárkányok díszítik. Plečnik tervei szerint építették a Cipész hidat és számos más épületet, így a szlovén parlamentet is. Megnéztük az általa tervezett Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat, amely közel 2 millió könyvtári egységet őriz. Fugázott vörös téglá és fehér terméskő kombinációjával kivételes szépségű építészeti emlék, olyan mint a csipke.

Ljubljánaiban sok a templom és a templomjáró. Láttuk a barokk Szent Miklós és Szent Jakab templomot, az Orsolyák és a görög-katolikusok templomát. Időztünk egyik legszebb terén, az Union Hotel, a Ferences templom és a Hármashíd közti Preseren téren. Itt látható a nemzet atyjaként tisztelt költő és tudós dr. France Preseren (1800-1849) emlékszobra. A költő egyik versének részlete a szlovén nemzeti himnusz. Sorolhatnám még a rengeteg műemléket és

egyéb nevezetességet, amelyek mellett az idő rövidege miatt el kellett rohannunk. Ezeket úgyszólván még egyszer látni kell!

Külön meglepetés volt számunkra, hogy fogadott bennünket Magyarország szlovéniai nagykövete, Őszi István. Bemutatta az újonnan épült követi rezidenciát. Beszélte szlovéniai művészeti és egyéb kapcsolatairól, bemutatta a helyi alkotók tárlatát, amelyet a követség fogadótermében állítanak ki rendszeresen.

Innen a Júlia Alpok és a Kamniske Alpok völgyébe ágyazott **Bledi-tóhoz** vezetett az utunk. Láttuk a távolban magasodó hófödte 2863 m-es Triglav csúcsait. Ez a szlovének legmagasabb hegye. E hegyek között járva végig az volt az érzésem, hogy valahonnan ismerem őket. Ki más járhatott erre, mint Petőfi János vitéze, miután felcsapott huszárnak!? Megtudtam, valóban többször átkelt az Alpok csúcsain az a Horváth Nepomuki János, a ráckevei születésű huszárkapitány, akiről Petőfi a János vitézt mintázta. A napóleoni és az olasz háborúk idején, mint az osztrák császár katonája, ezeken a helyeken kaptatott felfelé huszárszázadával, ahol „lovaik megbotlottak a csillagokban...”

No, de vissza a földre! **Bled** látványával nem lehet betelni. „Kék tó, tiszta tó” (lásd János vitéz) közepén egy parányi zöld sziget, amelyen éppen csak elfér az a fehér falu, piros tetős kicsi templom. (Mint egy operett-díszlet.) A tó fölött egy sziklameredély szélén ódon vár magasodik. Elképzélhetetlen, hogy építhették oda századokkal ezelőtt! Nem véletlen, hogy e természeti szépségek közepette állt a hajdani Tito-villa – szemben a szigettel és a várral – amely ma a marsall relikviáit őrző múzeum.

Hazafelé útba ejtettük még a legnagyobb szlovén búcsújáró helyet, a brezjei Mária templomot. A kegytemplomot a Ferences rendiek építették. Olyan tisztelet övezi a Brezjei Máriát, mint nálunk a máriapócsit. A pápa ezt a templomot kereste fel jugoszláviai látogatása idején. Ezért életnagyságú ércszobrot emeltek tiszteletére a templom előtti téren. Külön érdekesség és helyi szokás, hogy a kegykép körül a falakon, a hálaadó táblák előtt a látogatók saját fényképeiket is elhelyezik, így ajánlják a Brezjei Mária oltalmába magukat. S hogy a templom akusztikája milyen kitűnő, meggyőződhattünk róla, amikor elénekeltük a Boldog asszony anyánk című szent éneket. Úgy szárnyalt az ének, mintha a Primavera kórus fakadt volna dalra.

A sok látnivaló és az idő rövidege végig azt sugallta, hogy Szlovéniába még vissza kell jönni. Ez csak ízelítő volt, mert a kicsi fél svájcnyi Szlovénia kifogyhatatlan látnivalókban. No, és csalogat még az itteni emberek kedvessége, barátságos vendégszeretete.

Csaba Orsolya